

Petrovičová, Katarina

[Kuťáková, Eva; Vidmanová, Anežka et al. Slovník latinských spisovatelů]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická.
2005, vol. 54, iss. N10, pp. 140-141

ISBN 80-210-3784-9

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113981>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

EVA KUŤÁKOVÁ – ANEŽKA VIDMANOVÁ A KOLEKTIV. *Slovník latinských spisovatelů*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: LEDA, 2004, 671 s. ISBN 80–7335–042–4.

Slovník latinských spisovatelů, zejména svým rozsahem jedinečná příručka encyklopedického charakteru, vyšel poprvé v roce 1984 v nakladatelství Odeon. Již toto první vydání bylo mimořádně významným počinem v kruzích klasických, středo- i novolatinických filologů, a to přestože se autoři jednotlivých hesel museli vyrovnávat s určitou informační izolací země za hranicemi železné opony. Po dvaceti letech bylo připraveno druhé vydání *Slovníku* a je potěšitelné, že „nový“ *Slovník latinských spisovatelů* je více než důstojným nástupcem *Slovníku* původního.

Nejprve bychom chtěli postihnout hlavní odlišnosti obou verzí, jak je popisuje jedna z editorek, Anežka Vidmanová, v úvodu k ediční poznámce (s. 621). Pokud jde o výjimečné dějinné rozpětí – od tzv. archaické literatury 2./3. století př. Kr. až po současnost –, které autoři *Slovníku* zachytili v první verzi, dochází ve druhém vydání k drobnému omezení, konkrétně k vypuštění všech hesel vztahujících se k zástupcům tzv. novolatinické literatury. Hlavním důvodem této změny je úmrtí Jana Šprincla, autora novolatinických hesel v původním vydání. Jeho zájem o poslední období latinsky psané literatury bohužel nenašel pokračovatele, který by novolatinická hesla mohl pro nové vydání přehlédnout a přepracovat. Výrazného doplnění se na straně druhé podle editorky dostalo heslům představujícím autory pohumantistického období.

Ostatní ediční záměry zůstaly, jak prozrazuje vlastní ediční poznámka (s. 621–627; je dílem obou editorek), nezměněné. Pro maximální informační obsažnost se autoři *Slovníku* nespokojují jen s představením jednotlivých osobností latinsky psané literatury, ale nabízejí poznatky také o mnoha anonymních dílech (včetně děl dochovaných jen fragmentárně), ať už jsou uvedena samostatně (jako např. proslulá učebnice rétoriky *Ad Herennium* z 1. stol. př. Kr., viz s. 111) nebo jako součást celého žánru v tzv. „sběrných heslech“ (s. 626; viz rozsáhlé heslo „Legenda“ na s. 362–367). Některá věcná hesla jsou do slovníku zařazena i bez přímého vztahu ke konkrétním literárním autoritám nebo památkám. Jejich smyslem je vysvětlit různé literární pojmy (literární formy, útvary či žánry), jejichž význam nemusí být čtenáři znám nebo se od dob antiky změnil. Přestože takových hesel není ve slovníku mnoho, mohlo by být jejich zařazení zohledněno i v názvu, popřípadě by tato hesla mohla stát samostatně (i když potom, a to si uvědomujeme, by vznikl problém s hesly „sběrnými“). Jmenná hesla jsou seřazena podle přesně stanovených kritérií (u antických jmen je základem nejznámější podoba jména, u jmen středověkých latinské křestní jméno a u jmen pozdějších podobně jako dnes příjmení, také latinizované). Aby nedocházelo k omylům, jsou do *Slovníku* doplněny i jiné známé varianty jmen s odkazem, u antických jmen spíše výjimečně (příkladem je osoba pozdně republikánského básníka C. Cornelia Galla, který ve *Slovníku* figuruje pod dvěma jmény: informace o něm je uvedena pod heslem „Cornelius Gallus“ – s. 195, opomenut však není ani odkaz na něj pod heslem „Gallus“ – s. 251), u jmen středověkých a pozdějších poměrně často (doplněny jsou odkazy na jména jak v národních, tak i v českých zemích tradované podobě: viz „Petrus Payne“: s. 459n., zařazen také jako „Petr Engliš“: s. 450 či jen „Engliš“: s. 228). Díky tomu je *Slovník* přehledný i pro náhodné uživatele z řad nejširší čtenářské veřejnosti.

Jednotlivá hesla prošla někdy jen drobnou úpravou – ať už se jedná o přínosné doplnění překladů i významných monografií publikovaných v mezidobí od prvního vydání nebo o upřesnění životopisných dat (viz např. heslo „Apuleius“ na s. 99n.) –, mnohá však byla i zcela přepracována (precizní proměny se dočkalo např. heslo „Symmachus“ na s. 554n.). Výjimečně hesla podobné revizi unikla, jak je zřejmé třeba v případě milánského biskupa Ambrosia (s. 84n.). Tvorbě i životním osudům tohoto významného církevního činitele a literáta 2. pol. 4. století po Kr. bylo od roku 1984 věnováno hned několik monografií (v databázi *APh* je zaznamenána za posledních 20 let více než desítky publikovaných monografických studií) a je jisté škoda, že ani jedna z nich není ve *Slovníku* zachycena. Podobně je to i u překladů Ambrosiova díla (ve *Slovníku* je zmíněn pouze dávný překlad některých *Řečí na neděli* J. Černohouze z r. 1862). Do textu některých hesel se při přepisu druhého vydání *Slovníku* do elektronické podoby vloudily drobné překlepy ve jménech, která jsou v původním vydání zapsána správně, jako např. u obou uvedených editorů díla Cornelia Nepota (latinsko-anglické vydání v LCL připravil John Carew Rolfe, tedy J. C. – a nikoli „J. S.“ –, a to již v roce 1929/zmíněné vydání z r. 1960 je reprintem tohoto vydání); vydání BTL pochází od Petera Kennetha Marshalla, a ne Marschalla, obojí viz s. 419 a srov. s původním tex-

tem z r. 1984 na s. 435). Po odborné stránce je podle našeho názoru většina hesel plně odpovídající účelu *Slovníku*. Tím jistě není podat vyčerpávající rozbor životních událostí a literární tvorby jednotlivých autorů, ale nabídnout výstižnou vstupní informaci o základních životopisných datech a dílech včetně dosud publikovaných českých překladů a pro čtenáře se zájmem o hlubší studium daného autora či žánru také zprostředkovat odkazy na tematicky odpovídající odbornou literaturu. K tomu patří stručnost, možná až strohost vyjádření, stejně jako do jisté míry autoritativní ráz ne vždy jednoznačných poznatků (např. jistá data narození Aula Gellia v r. 123 po Kr. či opakování athénského studijního pobytu: viz s. 252n., které jsou stále otázkou dohadů Gelliových biografů). A pokud znovu připomeneme enormní rozsah zahrnutých latinských literátů, nezbývá než vyjádřit uznání všem autorům i oběma editorkám za jejich plodné úsilí.

Katarina Petrovičová

IRENA RADOVÁ. *Dobrodružství Argonautů: Řecko versus Řím.* Praha: KLP, 2004, 158 s. ISBN 80-86791-15-7.

Jako první svazek edice *Primitiae*, kterou zahajuje nakladatelství KLP (Koniasch Latin Press), vyšla publikace mladé brněnské klasické filoložky I. Radové *Dobrodružství Argonautů: Řecko versus Řím*. Podtitul, jenž na obálce upoutá svým typografickým zvýrazněním, možná překvapí, autorka jím však mimo jiné výstižně naznačuje existenci dlouholetých diskuzí o zpracování mýtu o Argonautech v řecké a římské literatuře. I. Radová se ve své knize zabývá analýzou a vzájemným srovnáním eposů Apollónia Rhodského a Valeria Flakka a jde jí především o to, aby zjistila, do jaké míry se Valerius Flaccus nechal inspirovat Apollóniem Rhodským a do jaké míry si počínal samostatně. Autorka se zaměřuje rovněž na to, jak jsou oba básníci poplatní novým poetickým směrům. Neopomíná se při tom zmínit ani o jiných, prozaických či básnických zpracováních lákavé tematiky putování Argonautů.

Nepočítáme-li Úvod (7–11) a Závěr (125–130), dělí se kniha do 18 kapitol (12–124; kapitoly nejsou číslovány), které jsou pak často dále rozdělovány podle obsahu do dalších podkapitol (srov. zvl. kap. V Kolchidě: 94–121 s 16 podkapitolami). O tom, že I. Radová má dobrý smysl pro didaktickou názornost, svědčí jak Synoptický přehled důležitých historických a kulturních událostí řeckých a římských na str. 16n., tak především Synoptický přehled nejdůležitějších událostí obou eposů na str. 137–141.

Na základě pečlivého srovnání Apollónia Rhodského a Valeria Flakka dochází I. Radová k přesvědčení, že závažný rozdíl mezi oběma básníky spočívá již v celkové kompozici obou zkoumaných děl. Zatímco řecký básník psal kratší, jakoby samostatné epizody, básník římský byl autorem jednoho dlouhého celku. Jde o dvě různě pojatá díla; autorka si všímá např. nestejného poměru básníků k bohům, nevšedního zájmu Apollónia o člověka a i o maličkosti všedního života, o jeho zkušenosti ve věcech námořnických, o vynikající znalosti nejen v technických oborech obecně, ale i v humanitních vědách. V Apollóniově učenosti a Kallimachově vlivu Radová hledá také kořeny pro mytologicky exotický ráz řeckého eposu, zatímco Valerius Flaccus se zpravidla spokojoval s nejnámější verzí báje. Řecký epik věnoval velkou pozornost lásce, kdežto u římského básníka hrála důležitou roli jen zřídka. Zaměřoval se spíše na mužné činy svých hrdinů, nechal je bojovat více než Apollónios Rhodský, snad chtěl předvádět ideální římské vojáky. Předností Iásona Apollónia Rhodského jsou hlavně diplomatické schopnosti, římský Iásón je hrdina – bojovník. Podle autorky „římanství“ Valeria Flakka odpovídá také jeho neobyčejný zájem o postavy tyranů a o motiv občanské války. Vliv doby, v níž římský básník žil, se odrazil i na nepřítli demokratickém charakteru celého díla (naproti tomu v řeckém eposu jde o výpravu rovnoprávných mužů). Rozdíl mezi oběma básníky ukazuje autorka i na postavě Médeie.

I. Radová zdůrazňuje, že Valerius Flaccus v boji se svým vzorem nepodlehla a že naopak „dokázal vytěžit zcela nečekaný efekt z již mnohokrát zpracovaného tématu a vytvořil nové básnické dílo, které sice na mnoha místech neobstojí v očích přísných kritiků, ale přece jen má své nesporné kvality“ (str. 129).